

FOCUS 2, 2024

Όλο και λιγότερα παιδιά σε όλο και μεγαλύτερη ηλικία: οι γεννήσεις σε ηλικία 40 ετών και άνω και η συμβολή τους στους δείκτες γονιμότητας

Βύρων Κοτζαμάνης*

Οι γεννήσεις στη χώρα μας που τις τρεις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες υπερβαίνουν τις 140 χιλ. συρρικνώνονται ταχύτερα μετά το 1980, τα δυο δε τελευταία χρόνια είναι λιγότερες και από 73 χιλ. παρόλο που το πλήθος των γυναικών σε αναπαραγωγική ηλικία (20-49 ετών) το 2022-23 ελάχιστα διαφοροποιείται από αυτό πρώτης μεταπολεμικής της περιόδου (1,9 εκατομ. σήμερα έναντι 1,7-1,9 το 1951-1979). Εξετάζοντας δε τις μεταβολές τους ανά μεγάλες ηλικιακές ομάδες θα διαπιστώσουμε ότι αν το σύνολο των γεννήσεων μειώθηκε σημαντικά μετά το 1990 οι προερχόμενες από γυναίκες ηλικίας 40 ετών και άνω υπερ-πενταπλασιάστηκαν (1,45 χιλ. το 1991-92, 7,5 χιλ. το 2022-23), με αποτέλεσμα να «ζυγίζουν» 7 φορές περισσότερο: 1,4% του συνόλου στις αρχές της δεκαετίας του '90, 10% το 2022-23 (**Πίνακας 1**). Την ίδια περίοδο οι γεννήσεις που προήλθαν από γυναίκες ηλικίας 30-39 ετών αυξήθηκαν κατά 60% (28,5 χιλ. το 1991-92, 45,5 χιλ. το 2022-23), ενώ οι προερχόμενες από τις ηλικιακές ομάδες 20-29 και <20 ετών κατέρρευσαν καθώς αποτελούν πλέον μόνον το 27% και 2,5% του συνόλου έναντι του 65% και 7% σαράντα χρόνια πριν.

Η ταχύτερη αυξητική τάση των προερχομένων από την τελευταία δεκαετία του αναπαραγωγικού κύκλου των γυναικών γεννήσεων οφείλεται εν μέρει μόνον στην αύξηση του ειδικού βάρους των 40-49 ετών στο εσωτερικό της ομάδας 20-49 ετών την περίοδο αυτή (από 30% το 1991 στο 42% το 2023). Οφείλεται βασικά στο ότι οι γυναίκες που βρίσκονται σε ηλικία απόκτησης παιδιών τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες κάνουν τα παιδιά τους σε όλο και μεγαλύτερη ηλικία, γεγονός που αποτυπώνεται και στη μέση ηλικία στην τεκνοποίηση τόσο στο σύνολο των γεννήσεων όσο και στην απόκτηση του πρώτου παιδιού (**Πίνακας 1**). Η ηλικία αυτή μετά από μια πρώτη περίοδο μείωσης ανάμεσα στο 1956 και τις αρχές της δεκαετίας του '80 αυξάνεται ταχύτερα: +7,4 σχεδόν χρόνια στο σύνολο των γεννήσεων ανάμεσα στο 1984 (25,9 έτη) και το 2023 (32,3) και +7 έτη στην απόκτηση του πρώτου παιδιού. Οφείλεται τέλος, εν μέρει, και στις προόδους των τεχνικών υποβοηθούμενης γονιμότητας ως και στην προσφυγή σε αυτές ενός όλο και μεγαλύτερου αριθμού ζευγαριών γεγονός που αποτυπώνεται και στην αύξηση του ειδικού βάρους των πολυδυνάμων τοκετών, το ποσοστό των οποίων τριπλασιάστηκε ανάμεσα στο 1981 και τις αρχές της τρέχουσας δεκαετίας.

Πίνακας 1

Έτος	Γεννήσεις	Γεννήσεις γυναικών 40-49 ετών, % του συνόλου	Γυναίκες 20-49 ετών	Γυναίκες 40-49 ετών, % των γυναικών 20-49 ετών	Ετήσιοι δείκτες γονιμότητας	Μέση ηλικία στη γέννηση (έτη)	Διάμεση ηλικία στη γέννηση (έτη)	Μέση ηλικία στη γέννηση (έτη)	Συμβολή της γονιμότητας των 40-49 ετών στον ετήσιο δείκτη (%)
	.000		Εκατομ.		παιδιά/ γυναίκα	όλες οι γεννήσεις	όλες οι γεννήσεις	Πρώτες γεννήσεις	
1951	155,42		1,71	28,1					
1961	150,72	2,42	1,90	26,7	2,13	28,7		26,0	3,62
1971	141,13	2,47	1,85	33,0	2,32	27,4		25,0	2,29
1981	140,95	1,62	2,00	34,8	2,09	26,1	27,5	24,2	1,66
1991	102,62	1,38	2,08	29,7	1,36	27,4		25,7	1,58
2001	102,28	2,29	2,37	30,8	1,24	29,3		27,7	2,55
2011	106,12	4,59	2,34	35,3	1,39	30,5		29,3	4,30
2012	100,19	4,93	2,31	35,9	1,34	30,7		29,6	4,57
2013	93,97	5,25	2,27	36,5	1,29	30,9	31,8	29,9	4,83
2014	92,04	5,30	2,22	37,6	1,30	31,3	32,0	30,0	4,78
2015	91,69	5,89	2,18	38,3	1,33	31,3	32,3	30,2	5,23
2016	92,73	6,46	2,15	38,9	1,38	31,4	32,4	30,3	5,61
2017	88,44	6,97	2,11	39,3	1,35	31,5	32,5	30,4	5,98
2018	86,33	7,55	2,07	39,7	1,35	31,6	32,6	30,4	6,40
2019	84,76	8,20	2,03	40,0	1,34	31,7	32,7	30,6	6,87
2020	84,5	8,23	2,00	40,4	1,39	31,7	32,7	30,7	6,74
2021	85,35	9,52	1,95	41,1	1,43	32,1	33,0	31,0	7,76
2022	76,1	9,74	1,91	41,7	1,32	32,2	33,0	31,0	7,82
2023	72,0*	10,0*	1,87*	41,9*	<1,30*	>32,2*	>33,2*	31,2*	8,0-8,5*
2032	...	...	1,63*	37,3*					
2042	...	...	1,45*	34,9*					

*Εκτιμήσεις

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat, επεξεργασία των δεδομένων ΙΔΕΜ

Την περίοδο δε που οι προερχόμενες από γυναίκες ηλικίας 40 ετών και άνω γεννήσεις αυξάνονται μειώνονται ταχύτερα και οι ετήσιοι δείκτες γονιμότητας (δείκτες που δεν επηρεάζονται από το πλήθος των γυναικών 20-49 ετών και την ποσοστιαία κατανομή τους ανά ηλικία). Οι δείκτες αυτοί καταρρέουν καθώς από 2,0 παιδιά/γυναίκα τα πρώτα έτη της δεκαετίας του '80 συρρικνώνονται στο 1,3 το 2022-23, έχοντας λάβει ακόμη χαμηλότερες τιμές το 1998-2001 (1,23-1,25).

Η συνεχής αύξηση της μέσης και ηλικίας και η διακύμανσή των ετήσιων δεικτών μετά το 1984 σε επίπεδα χαμηλότερα του 1,5 παιδιά /γυναίκα (Πίνακας 1), επίπεδα που υπολείπονται σημαντικά του «κορίου αναπαραγωγής» (των 2,05 δηλαδή παιδιών/γυναίκα που «απαιτούνται» για να μην μειωθεί μεσο-μακροπρόθεσμα, εν απουσία μετανάστευσης ο πληθυσμός μας) αποτυπώνουν έμμεσα και τη μείωση της τελικής γονιμότητας των γυναικών που γεννήθηκαν μετά το 1935. **Όλες αυτές οι γενεές, ιδιαίτερα όμως όσες γεννήθηκαν μετά τα τέλη τις δεκαετίας του '50 έκαναν όλο και λίγο λιγότερα παιδιά σε όλο και μεγαλύτερη ηλικία: 2 παιδιά στα 26 τους οι γεννηθείσες το 1955 αλλά μόνον 1,5 στα 31έτη όσες γεννήθηκαν το 1981 (Πίνακας 2).**

Πόσο όμως «ζυγίζει» η γονιμότητα των 40-49 ετών στους ετήσιους δείκτες σήμερα και πριν από 30 χρόνια; Η συμμετοχή στους δείκτες αυτούς, αν και αυξανούσα είναι περιορισμένη (Πίνακας 1, τελευταία στήλη): 1,6 % το 1991 και 8% το 2023-24, γεγονός που σημαίνει ότι αν οι γεννήσεις αυτές δεν υπήρχαν οι τιμές των ετήσιων δεικτών θα ήταν ελάχιστα χαμηλότερες (μόλις κατά 0,01-0,2 παιδιά/γυναίκα).

Το ίδιο ερώτημα μπορούμε φυσικά να θέσουμε και για την γονιμότητα των γενεών: ποια δηλαδή η συμμετοχή της γονιμότητας των 40-49 ετών στον τελικό αριθμό παιδιών που έφεραν στο τέλος του αναπαραγωγικού τους κύκλου-στα 50 τους έτη- οι γυναίκες που γεννήθηκαν το 1951, 1961, 1971 και το 1981; (Πίνακας 2). Από τις αναλύσεις του Ινστιτούτου Δημογραφικών Ερευνών και Μελετών προκύπτει ότι αν η γονιμότητα των 40+ ήταν μηδενική οι 1000 γυναίκες που γεννήθηκαν το 1951 θα έκαναν 25 παιδιά λιγότερα (2023 αντί για 2048 παιδιά), αυτές που γεννήθηκαν το 1961 39 λιγότερα (1850 αντί για 1889) και οι γεννηθείσες το 1981 1410 αντί 1505 (95 λιγότερα). Επομένως η συμβολή της γονιμότητας των 40-49 ετών στον τελικό αριθμό των παιδιών που έκαναν οι γενεές 1951-1981 παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη.

Πίνακας 2

Γενεές	Τελική γονιμότητα	Ποσοστό % ατεκνίας	Μέση ηλικία των γενεών στη γέννηση (έτη)	Συμβολή της γονιμότητας των 40-49 ετών στη τελική γονιμότητα των γενεών (%)
	Παιδιά /γυναίκα		όλες οι γεννήσεις	
1930-35	2,25	13,0	28,0*	3,0*
1951	2,05	9,5	26,2	1,2
1956	1,98	9,6	25,8	1,3
1961	1,89	11,3	26,2	2,1
1966	1,75	15,8	27,5	3,1
1971	1,57	21,5	29,1	4,0
1976	1,55	23,0	30,4	5,6
1981*	1,50*	24,0*	31,0*	6,3*
1986*	1,45*	25,0*	31,5*	7,0*

*Εκτιμήσεις
Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία των δεδομένων ΙΔΕΜ

Οι πρόοδοι των τεχνικών υποβοηθούμενης γονιμότητας και η διευρυμένη πρόσβαση σε αυτές με την κάλυψη του κόστους τους δεν πρόκειται, ακόμη και αν συνεχισθεί η αύξηση της μέσης ηλικίας στην τεκνογονία, να οδηγήσουν τις δυο επόμενες δεκαετίες σε αύξηση των προερχομένων από γυναίκες 40 ετών και άνω γεννήσεων καθώς το πλήθος των γυναικών των ηλικιών αυτών **εν απουσία μετανάστευσης** θα μειωθεί από 795 χιλ. το 2022 στις 600 χιλ. το 2032 και στις 500 χιλ. το 2042 (-37%). **Οι γεννήσεις δε αυτές λίγο θα συμβάλλουν και στον αριθμό των παιδιών που θα φέρουν κατά μέσο όρο στον κόσμο οι γενεές που γεννήθηκαν μετά τα τέλη της δεκαετίας του '70. Για να ανακοπεί η πτωτική πορεία και, στη συνέχεια για να ανορθωθεί η γονιμότητα των γενεών αυτών θα πρέπει να δημιουργηθεί στη χώρα μας ένα εξαιρετικά ευνοϊκό για την δημιουργία οικογένειας και την απόκτηση του επιθυμητού αριθμού παιδιών ο περιβάλλον. Το περιβάλλον αυτό θα οδηγήσει στη μείωση στις νεότερες γενεές των ποσοστών ατεκνίας και στην επιβράδυνση της αύξησης της ηλικίας απόκτησης παιδιών και, ταυτόχρονα, θα δώσει την δυνατότητα σε όσους επιθυμούν να κάνουν ένα δεύτερο και στη συνέχεια ένα τρίτο κ.ο.κ παιδί να υλοποιήσουν την επιθυμία τους αυτή.**

Τους βασικούς άξονες για την επίτευξη του στόχου αυτού έχουμε ήδη εκθέσει σε προηγούμενες δημοσιεύσεις του ΙΔΕΜ και δεν θα επανέλθουμε. Θα υπενθυμίσουμε απλά ότι η Ελλάδα συγκαταλέγεται με βάση τόσο τις αναλύσεις μας όσο και αυτές ερευνητικών ιδρυμάτων της αλλοδαπής στις χώρες εκείνες που χαρακτηρίζονται: i) από το μεγαλύτερο (χάσμα) -fertility gap- ανάμεσα στον αριθμό των παιδιών που επιθυμούν οι γενεές 1970-75 και σε αυτόν που θα αποκτήσουν (οι Γαλλίδες των γενεών αυτών π.χ θα κάνουν 5% λιγότερα παιδιά από αυτά που επιθυμούν, ενώ εμείς θα κάνουμε 20% λιγότερα) και ii) από την μεγαλύτερη διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των γυναικών που επιθυμούν να αποκτήσουν ένα τουλάχιστον παιδί και στο ποσοστό εκείνων που θα μείνουν άτεκνες, με αποτέλεσμα το ποσοστό ατεκνίας στις γενεές που γεννήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1970 να εγγίζει στην Ελλάδα το 23% στο έναντι του 15% στη Γαλλία. Οι προαναφερθείσες διαφορές αποτυπώνουν και τις διαφοροποιημένες πολιτικές ανάμεσα στις δυο χώρες, πολιτικές που έχουν σαν αποτέλεσμα στην μεν Γαλλία όλες οι μεταπολεμικές γενεές μέχρι και αυτές του 1980 να αποκτούν λίγο περισσότερα από 2 παιδιά/ γυναίκα σε αντίθεση με τη χώρα μας όπου όλες οι μετά το 1960 γενεές απέκτησαν λιγότερα από 2 παιδιά, οι δε νεότερες από αυτές πολύ λιγότερα (μόλις 1,5 παιδιά/ όσες γεννήθηκαν το 1981)....